

A kitört palánk

A kötőrő ült a rekkenő napban az országúton és kalapácsa szabályos ütemben darabolta a bazaltot. A munkáján kívül más nem érdekelte, előtte feküdtek a legnagyobb halmok, az útbiztos úr is őt állította példának a többi elé.

— Nézzétek a Milánt, az nem lopja a napot, hanem becsületesen megszolgálja a napszámért.

Valóban, a foglalkozás nem tartozott az üditők közé. Por csak az országútról vágódott fel, de a kőszilánkok útakat vágtak a felhőkbe, aztán elröpültek a szántóföldek felé, hogy örökre elkeveredjenek a humussal.

Mintha Milán kúrta tünődéseiben azok útját köveiné, belebámult a szikrázó levegőbe, ahol szitakötők játszottak fogócskát s potrohos bogarak menekültek a menekülés reménye nélkül a vitorlázó fecskék elől.

Szemét mélyen belefúrta a levegőbe, amely a szivárvány színeivel festette meg az eget, szinte percenként változva, aztán széles tenyerével végigsimította a homlokát, mintegy spongyával törölve le a másoknak idegen látomásokat. Tökéletesen azonban mégis azzal kergetett el mindent, hogy felvette a kalapácsot s tovább hasogatta a követ.

Az a hír járta róla, hogy titokzatos külön, senkivel se barátkozik, a szállását sem ismerik.

Közvetlenebb modorú emberek, akik szeretik apróra elemezni azt, amit mindnyájan egyformán ismernek s ezzel adják jelét a közösséghez való tartozásuknak, — megpróbálkoztak vele is.

— Mit gondolsz, Milán, miféle út készül ezekből a kövekből?

Milán oda se nézett, csak vont egyet a vállán.

— Út lesz, aztán vége.

— Azt mondják, a ZsunácZ uraság kedvéért csinálják, legyen neki is, ne csak a grófoknak.

— Azon is emberek járnak, hagyta rá Milán s nagyot csapott a kőre.

Néha az ilyen bazaltdarab is megköti magát, nehezebben enged az erőszaknak, mintha évmilliók titkos emléke szilárdult volna meg benne, ellentállás az emberi akarattal szemben, amely megbolygatta nyugalmaiban.

Kocsmába se járt Milán s mintha át akarna húzni minden emberi fufangot, amely a lakását akarta kifürkészni, azzal fárasztotta ki a leselkedőket, hogy legutolsónak hagyta abban a munkát. Hogy pedig csak ezért maradjon vissza a többi, az már nem ért fel a kíváncsiságukkal.

— Bolond, határozottan bolond, nincs ki a négy kereke, — mondták rá kurtán abban a meggyőződésben, hogy ezzel megoldották a problémát.

Reggel sem jutottak messzebbre, mert Milánt már a munkahegyén találták s jobban érdekelte őket a város felé tartó fehérség, amelyvel kedélyt vidítón lehet incselkedni.

— Kedves egészségedre az éjszakai nyughatalanságot, — szolt rá az örökké pajkos Szima a menyecskékre.

A lányokat azzal rémítgette, hogy épp most haladt erre a setyepájuk egy kisasszonyfével, ha nagyon siet, még utól éri őket.

A férfiakat megkérdezte, hogyan merték magára hagyni otthon az asszonyt.

— Vesszél meg a neved napján, van annak elég dolga. Aztán mért ne maradhatna magára?

— Azért, felelte Szima, mert nem szabad az asszonyban megbízni.

— A magad feleségével törődj, — repült a válasz, mire Szima harsogó kacajjal felelt.

— Felőle nyugodt vagyok, nem kell az a szegény csúfság az ördögnek se.

Aztán prófétásan felemelkedett s szinte prédikálva folytatta.

— Ajánlom mindenkinek, aki még nem harapott bele a házasságba, hogy ha nyugodtan akar aludni, csak csúnyát vegyen el. Az ilyen hálásabb azért a kis szeretetért, többet dolgozik, a mosásnál az ingek fehérebben kerülnek ki a keze alól.

Milán sötét tekintetet dobott a gabalyodó Szima felé, utána a kalapáccsal még szigorúbban dolgozott, mintha nem is szikladarabon, hanem emberi koponyán táncolna.

Szima hozzá volt már szokva a gorombaságokhoz.

— Neked is szól, Milán, amit az elébb mondtam. Tulajdonképen akkor leszel a legokosabb, ha sosem házasodsz meg. Még a Deszánka kedvéért sem.

Milán most is csak annyira jött ki a flegmából, hogy felkapott egy kisebb kődarabot s utána hajította a helyére ballagó Szimának. Odatalált a háta közepébe, de ezt már észre kellett vennie.

— Ejnye, te vadállat, hogy Krisztusod ne legyen. Ha jobban célozol, beszakítod a fejem.

Egyelőre nem is esett több szó, kétkereű kordélyán feltűnt az útmester s szokása szerint zsörtölődéssel kezdte. Senki sem akar dolgozni, a kórakások épp akkorák, amekkorák tegnap voltak, hát voltaképen mit gondolnak? Az unokájuk se fejezi be a munkát, már pedig ennek készen kell lennie az őszi esőzések idejére.

— Friss sört kaptam, biztos úr, — kiáltott át akkor a tulsó soról egy ingvállas asszony. Nem akarja megköstolni?

Gyönyörű alakú teremtés volt, fekete, mint az éjfél, arcán a legteljesebb nyár almája piroslott. Volt ott azonkívül más alma is, gyengén himbálózva, mint mikor pajkos szellő jár a falombok között, mert kacérkodnak vele, — itt azonban a szellőt az emberi szem helyettesíti.

— Már hogy ne jönnék, szívem Deszánkája, sietett a szóval az útmester. Hideg a sör?

— Mint a jég.

— De azért kapok valami meleget is!

— Mihelyt ráül a sparherdre, biztosan kap.

Már kocogott is tovább az útmester, emlékebe hagyva intelmeit a szorgalomról, a vállalt kötelességről.

— Estére megint erre járok, aztán ne feledjétek el, hogy nem szeretek mérgeledni. Árt a májammak.

Deszánka özvegy asszony volt, az urával alig egy esztendőt töltött házasságban, a gyenge dongájú ember hamar befejezte. Miért is ment hozzá Deszánka? Hát miért mennek a bővérű szegény fekete lányok az ilyen girheshez, ha nem a tizenöt lánc földjükért, a finom gyümölcsösssel felbuzdított házukért, meg az aranybányát jelentő kocsmáért?

Hogy a kocsmá az útszélre esik? Esetleg épp az a jó benne. A szomjas utas türelmetlen és stációt tart, amíg a városba ér s felhőrpint néhány pohárral. De a városból hazafelé igyekvő is megáll itt, mert benne van már az ördög s a borászati összehasonlítás tudománya sem mellőzhető, mikor is meg kell állapítani, hogy melyik bor a jobbik.

Ha pedig így sorbavettük a lejárható területeket, ne hagyjuk ki azt a szakosztályt sem, amely a lapos tájékon a turisztikát szeretné meghonosítani, azért nem sokallja sétában a kétkilométeres távot és meglátogatja Deszánkát, aki válogatós úri vendégeinek szolgál különös finomságokkal is, szerémségi rácürmössel, ami siri álmukba is elkíséri a kifinomult izlésű hajdani pátriárkákat és ódon monostorok főnökeit, továbbá tartalékoltatik ott alvadtvér-színű és hig vért felpezsdítő nehéz ital, amiből csak két-három pohárával lehet tűrhető nyugalommal meginni, olyan hamar elcsuklik az ajkakon a nótaszó, am előzőleg buggyant ki belőle.

Itt inceskedni is lehet, sőt határozottan illik Deszánkával, aki a sötét pultjára könyököl és a szemek közpredájára bocsájtja remekbe formált két karját.

— Ilyen kar, barátom, ilyen kar! — lelkendezik az árvapénztáros, aki otthon, a városon, csak gyenge venyigéket talál a sok gyerek kihordásában elhervadt feleségén.

Deszánkához azonban nem lehet közelebb jutni, mert a szemén kívül a keze is delejes s ha az első vonzó hatású, a keze távolítóan hirtelen, akár a tagló.

A tekintetét nehéz nyomon követni, olyan titokzatos messzeségeket fúr vele keresztül. Néha elméláz s mintha megérkezett volna valahonnét, végigsímitja redőtlen tiszta homlokát, úgy ad ki parancsot, szinte vaktában.

— Elfelejtettem megkérdezni, vittetek-e ma levest a Milán kötőrőnek?

— Vittünk, de nem fogadta el. Azt mondja, nem rendelt belőle.

— Szamár vagy, csapos. Tán pénzt kértél érte?

A csapos, nyakigláb púpos gnóm, áhitattal nézett Deszánka arcába, keverve egy kis félsszel, hogy rosszul talált valamit csinálni. Azért túlélénken igyekezett az igazolással.

— Éppen hogy nem kértem, megmondtam, hogy ingyenbe adjuk, mert sajnáljuk az elhagyottságát.

Azt aztán már sehogy sem értette meg, miért gurul méregbe az asszony az ilyen tökéletes magyarázatra.¹

— Mondom százszor is, hogy szamár vagy, egész életedben az voltál. Menj a fenébe, hogy ne is lássalak. Mit gondolsz, te tökéletlen?

Nem koldus az, hogy szánakozni kelljen rajta. Nagyon hamar tűnj el a szemem elől.

A csapos a vállai közé húzta a fejét, végérvényesen eltűnt az a púp szomszédságában.

— Mondom, ha ezer évig élek, akkor is mondom, hogy az Isten sem ért az asszonyokhoz, mormogta magában.

Azzal visszabújt a helyére és onnan meresztette áhitatos szemét az asszonyára, mintha most, vénlegény korában akarna hozzáfogni ahhoz a szédületes tudományhoz, amely a nő megismeréséhez vezet, de eddig senkinek sem sikerült.

Másnap délután, mikor három óra táján mintha meghalt volna a nyári rekkenőben az élet, Deszánkának dolga akadt a túlsó soron s úgy került, hogy Milán mellett haladjon el.

— Az a félnadrágos csapos nyilván megsértett tegnap a levessel. Hidd el, távol állt tőlem minden rossz szándék. De épp tyúkot vágtam, kővér lett a leveze s azt gondoltam, miért ne részesedj benne te is?

— Nem illet az meg engem, morogta a legény anélkül, hogy felpillantott volna, csak a kalapács sújtott erősebbeket a köre.

— Már pedig mi úgy veszünk téged, mint aki közénk tartozik, hiszen itt éled le az életedet a szomszédságunkban. Mindenki megfordul a kocsmában, van aki az egész keresetét ott hagyja, csak téged nem látni.

— Nem élek szeszes itallal, dűnnyögte Milán.

— Tudom, nevetett az asszony, s egy gally sárga futórózsát himbált, legyezgetve vele magát. Ha mindenki ilyen volna, becsukhatnám a boltot.

— Nem mindenki ilyen, vélte Milán, — és ez a szerencséd.

— Egy pohár hideg vizet se kívánsz meg soha.

— Van víz a butykosomban.

— Meglanyhul, elposhad.

— Azért tartom a gödörben, elég jó az nekem.

Az asszony mintha sóhajtott volna, de az is lehet, hogy csak tévedt szellő érkezett, amit fanyar időjósok olyan szűkmarkúan osztogatnak.

Lángolt az egész világ a forróságban, cséplőgép bűgása nyomta el a bogarak társalgását, sárga volt minden a tűznyelvek birodalmában. Az orsaágúton lihegve loholt egy kutya, mint aki elkésett küldetésében. Egy pillanatra megállt, visszafordult, valamit megnézett, — pardon, tévedtem! — aztán folytatta az útját. Milán azzal sem törődött, csak aprította a követ.

— Nehéz munka ez, — vette fel a társalgás fonalát Deszánka, tönkre teszed vele magad.

— Olyan mindegy, hogy miben megy az ember tönkre.

— Hát jól van, no, ki ebben pusztul el, ki amabban, de azért adott az Isten észet az embernek, hogy ne siessen akarattal a végzete felé. Nem volna kedved másféle munkára? Nézd, annyi bajom, gondom van a gazdaságommal, hogy nem győzök mindent. Kimerít az ellenőrzés, sehol senki, akiben megbízhatnék, szükségem van egy lelkiismeretes segítő kézre.

Milán csak a fejét ingatta.

— Én már belenyugodtam abba, ami van.

— Hallod-e, olyan fányar vagy, mint ennek a rózsának az illata. Én jót ajánlok, te pedig makacskodol. Kidolgozhatod magad nálam is, ne félj, nem hízol el a tétlenségben, de mégis csak külömb sorba jutsz, mert külömbet is érdemelsz.

Hirtelen félbeszakította a beszédet, igyekezett könnyebb hangot keresni.

Meglegyintette a rózsagallyal a legény fejét, amolyan anyáskodó mozdulattal, amihez lehet mosolyogni.

— Bár azt se tudom, hol alszol. Nem tudja azt itt senki.

Milán csak a vállát vonogatta.

— Az útmester se tudja, — folytatta az asszony.

— Nincs rá szüksége. Megtalál a helyemen, ha akar valamit.

— Levelet se vársz?

— Nincs kitől.

— Apád, anyád nincs?

— Aprókoromban maradtam el tőlük.

— Hát jól van, beszélünk még ezekről a dolgokról, mondtam, hogy nem kérek azonnal választ. Mindig megtalálasz, ha akarsz. Akard! Érted? Ha pedig a szesz nem izlik, van dugaszban almaborom. A levesért ne haragudj, de másért se, csak az emberiség beszél belőlem, mert jól tudom...

Elmélázva tépdeste a rózsaszirmokat, összegyűjtött egy marokra valót, aztán elfújta.

— Tudom, nagyon is tudom, mi a magányosság... mennyi bánat tud eltemetkezni az emberben és senkinek sincs köze hozzá... szerencsésnek mondják azt, aki nevet, össze-vissza beszél minden bádarkodást, pedig... pedig neki talán jobban fáj. Hát Isten veled, Milán, én most megyek, mert odahaza megszűnt azalatt minden élet.

— Isten veled, Deszánka, felelte mogorván a legény és most se nézett fel.

Csak csapzott koromfekete haját simította el a homlokából és megbámulta tenyerén a verejtéksepeket, mintha soha ilyenét még nem látott volna. Honnan jön a verejték, mi feleslegeseket hány ki vele a teremtő az emberi szervezetből, ebből az ismeretlen barlangból?

Aztán, mivel amúgy is letette már a kalapácsot, ültében tenyerébe támasztotta az állát és bámult bele a semmiségbe, a tündérekként táncoló lángnyelvekbe azon a vonalon, ahol az asszony elhaladt. De talán maga se tudta, hogy azt kíséri a szemével.

Deszánkával aznap alig lehetett birni. Az alkonyat szokatlanul sok embert csalt ki a városból, mindjé itt akarta előlni a szomjúságát, beleesve abba a boszorkányos körforgásba, amely hiába hűti jeges itallal a gégét, ha egyszer az asszony közelsége újabb lángokat szít.

A legyeskedéseket sem indulattal hesegtetta el, egy kicsit negédes volt, szentimentális távolbameredéssel hőkölt fel egy-egy öregúr eltévedő mozdulatára.

— Ejnye, öregapám, nem fél, hogy meg talál ártani?

— Nem bánom, vágta fel fejét a vén hóbajuszú, jöjjön utána akár a halál, de a te karodban.

— Nyavalyatörőssé is tenne vele az egész életemre. Ami pedig a halált illeti, az úgy is megjön előbb-utóbb, várja ki lecsillapodva.

Most oldalt csapott egyet.

— Én nem vagyok olyan finom, mint a maguk városi dámái. Akikkel sok mindent megpróbálhatnak, én bokán rugom, hogy eltörök a csontja.

Lassanként tért magához, de úgy gurult méregbe is.

— Ha nem viselkednek tisztességesen, azonnal bezárom az üzletet, aztán sipirc haza.

Át is adta a mérést a püpos csaposnak, kiment a gyümölcsösbe, ahol elborította a kerítést a fanyar illatú sárga rózsza, az almafaágak zárdaslányok viaszkos színű termésétől görnyedeztek s az ágyasokban a dupla fehuér viola vallott mámoros szerelmet a közeledő éjszakának.

Egy deszkakerítéson át meglátta Milánt, aki letette már kalapácsát s az árkon túl lehevredett a tarlóra. A hátán feküdt, két karja a nyaka körül.

Már gyülekeztek a csillagok, minduntalan újabb égi szomszéd óvakodott elő, vénasszonyosan pislogva, eseményekkel terheltlen, hogy kiharsogják tapasztalataikat az elmúlt napról. Amikor az emberi szemérmertlenség nekibátorodik abban a tudatban, hogy senki nem látja, — a megbújt csillagok azért mindent megfigyelnek.

Deszánka sietve ment vissza az ivóba.

— Zárunk, urak, holnap sok a dolgunk, hetipiac van a városban. térjenek maguk is pihenőre. Most még egyenesen érnek haza, később bolondos táncba kezdenek a telefonkarók.

Türelmetlen volt, szinte tuszkolta kifelé a vendégeit, aztán magára elé rendelte a kis udvarost, a surbankó legénykét.

— Ismered a kőtörőt, aki itt dolgozik velünk szemben?

— Eleget láttam.

— Helyezkedj el ügyesen, hogy senki ne lásson, aztán mikor hazaindul, lépj a nyomába, lesd ki, hogy hová megy, hol lakik, egyáltalában mindent tudj meg róla. De nekem el ne szalaszd! És akárki kérdez, néma maradj, ha megfeszítenek is.

A fiú, korán érett hatalmas fiókborjú, minden szóra igent bólintott, mintha a szó szele kapott volna a törzsébe s alázatosan hajolt az asszonya kezére.

— Úgy teszek, ahogy parancsolod. A szenteknek se különben, de azoknak úgy se.

Deszánka felhúzta a szemöldökét, mintha meg volna lepve, amikor a sárga rózszaággal, amely mostanában mindig ott volt a kezében, megcirógatta a fiú arcát.

— Úgyes gyerek voltál mindig, bizonyítsd be most is. Há meg leszek veled elégedve, megkapod azt a sötétkék bársony mellényt, amit annyiszor megbámultál.

A fiúnak elfulladt a lélegzete, a szeme felakadt a gyönyörűségtől. De más érzés is birkózhatott benne, mert hirtelen csendes lett a hangja, szinte sírásba olvadó.

— Oh, nem azért... nem, nem azért, még ha soha nem is láttam a mellényt.

— Hát miért? — nézett a szemébe Deszánka.

-- Csak! — vágta ki a fiú most már erősebb hangon.

Azzal ugrott egyet, már ott se volt.

A Goncöl szekere ugyancsak lefelé gördült, mire hazakerült. Deszánka ott könyököt az asztalra és bámolta a különös fogatot, amely mintha az udvaron kipányvázott lovakra utazott volna. Az egyik tökéletlen a másik nélkül, miért is nem állanak össze?

Talán nem is a kíváncsiság tartotta ébren az asszonyt, máskor sem tudott sokat aludni a kurta nyári éjszakában, mikor azt mondják a természere, hogy pihen. Már hogy pihenne, mikor most dolgozik! Az ő féltérsége a nappalra zsugorodik össze. Vagy nem láttatok már cseresznyelát, egy-két hátortalan rügyecskéje zsírosodott csak az alkonyatban s reggelre tetőtől tapig menyasszonyi ruhába öltözik, hogy népvándorlást rendeznek palotája felé a mindenség szerelemtől kergett méhikéi, bogarai?

— Mit tudtal meg? — szolt Deszánka a fiúra.

— Semmit, dadogta az szégyenkezve.

— Talán szem elől tévesztetted.

— Dehogy tévesztettem. Ott alszik a Kirtyánszkiek szalmaboglyájában, el se távozott este óta.

— Várjunk csak, minden este ott alszik?

A gyerek, mint akit nyomra vezetnek, kezdett felélénkülni.

— Azt már nem. Megkérdeztem a vén csósz, ő mondta, hogy tegnap kérezkodott először hozzájuk.

— Mostanáig lested?

— Ühüm.

— Akkor dőlj le, aludj egy órát.

— Köszönöm, nem vagyok álmos.

— Hiszen nem alhattál semmit!

— Mégse vagyok. A tehenet kell megfejnem, az udvar sem egészen tiszta.

Deszánka aztán magára zárta a konyhát, nagy teknő hideg vízben lemosakodott tetőtől talpig s megtörülközés nélkül bújt ágyba. Csak egy óráckára szánta el magát, mégis majdnem dél lett, mire felébredt.

A háztartás azért ment a régi keréknyomában, a sötét forgalma ilyenkor úgy is kezdetleges, a szolgáló tudja kívülről a főzés napi sorát, a jószág el van látva. Az aratók csak este jönnek beszámolni, — azoknak is utánuk kellene nézni, de a meleg idő nem alkalmas a mászkálásra, oda majd holnap reggel ér rá.

Régen mult ilyen nehezen az idő, hasztalan fogott bármibe, megakadt kezén a munka. Stoppolni valói lettek volna, a hűvös szoba szerfelett alkalmas erre, de ma ügyetlenül összeszúrkalja az ujjait. Végre is sarokba vágta az egész holmit s nagykarimájú esernyőt kerített elő, hogy mégis csak ma bírálja felül a mezei munkát.

— De meg nini, a Kirtyánszkival is szót kell érteni, hogy mikor adhatja ide a cséplőgépet?

A városi vendégek során aznap este eluralkodott a kedélytelenség, — mit ér a leghűvösebb, legzamatosabb ital, ha nem Deszánka szemugára tüzesíti?

— Mit mondott, mikor jön haza? — unszolták a púpos csapost.

— Nem szokta azt nekünk megmondani, nem olyan az!

Kirtyánszki megígérte a jövő hétre a gépet, az aratók is beszámoltak, meglepedett hát Deszánka a gazdával beszélgetni. Hogy fizetett a búza? Nagyon összesültek-e a szemek? Igaz, hogy újabb adó-kivetés lesz? Ismeretlen hatalmak ellen kemény szökat ejtettek, egymást vonva felelősségre, hogy mit gondolnak »azok«, meddig lehet bírni a sok terhet és főleg miből?

A kutató asszonyi szem észzevette, hogy arrafelé jár a kötőró s hogy hirtelen oldalra vág, mikor észreveszi őket.

— Milán, kiáltott rá, gyere ide, mondanivalóm van.

A legény odakanyarodott és némán állt meg előtte.

— Ne ijedj meg, csak egész apró szívességre kérek. Gazos ez a terület, kutya támadhat meg, légy oly jó, kísérj haza. Megteszed?

— Már hogyan tenné meg, — kacagott nagyot Kirtyánszki. Én se haboznék, ha nekem szólsz, de épp most nincs kipödörve a bajuszom.

— Hát akkor mehetünk, állt fel Deszánka. Vasárnap még este elhozatom a gépet, hogy ne legyen vele hétfőn babramunka.

Az úton, — nem volt az félórányi sem, — ő szólalt meg először.

— Nagyon neheztelsz, amiért háborgattalak?

— Tisztesség dolga az ilyen, akárkinek megtenném, ha szól.

— Én is akárki vagyok?

— Te nem vagy akárki, azonkívül asszony vagy, akit védeni szokás.

— Nem hittem volna, hogy ennyire becsülöd az asszonyi nemet.

Milán küzködött a szóval, hogyan mondja el amit akar, végre azt hitte, hogy megtalálta a helyes formát.

— Nem becsülöm én, de úgy illik mondani, hogy ő a gyengébb. Már az, aki. A szerencsétlen elesettje, a beteg. Az egészségesse nagyon erős, jaj, mennyire az!

— Te nem szereted az egészségeseket?

Szinte idő előtt szökött ki a szó a legényből.

— Nem szeretem én egyik fajtát sem.

— Mégis, miért álltál akkor a kérésemre?

— Emberségből. Aki fél, azon segíteni kell.

— Milán, mondta akkor az asszony egy árnyalatnyi kacérsággal, szeretsz te egyáltalában valakit?

— Még magamat sem, — mormogta a legény, nem hogy mást.

— Hogy tudtál így felnőni?

— Az ember sosem kezdi azon, amivé fejlődik. Kezdetben minden jó, a dolgok csak később romlanak el.

Árkon kellett átmenniök, hogy az országútra jussanak, az asszony könnyen vette az iramot, de hamar felszisszent.

— Megcsuklott a bokám, le kell ülnöm.

Magától kínálkozott egy bazaltkőrákás, arra telepedett.

— Miért nem ülsz le? — szólt az állva maradt legényre.

— Megvagyok én így is.

— Jobb, ha leülsz, legalább nem meregetem a nyakam. Ha felsz a közelségemtől, van hely a szélén.

Milán megint vont egyet a vállán, aztán engedett a kínálásnak, de az óvatosság minden árnyalatának figyelembevételével, nyárspolgárian készegen.

A városban Ávéra harangoztak, utána a lélekharang lapdázott a gyerekhangjával.

— Mondd csak Milán, hallottad te rossz híremet?

— Azt éppenséggel nem.

— Azért, mert a magányos özvegyasszony sok mindennek ki van téve. Rajta rágódnak irigyek, gonoszok, alattomos számítók, hiszen az emberek legkedvesebb szokása, hogy másra kenjék a maguk bűnét.

— Nem, nem, bölíngatott a legény, téged mindenki becsül, rólad csak jó szóval vannak:

— De hiszen nem élsz olyan régen köztünk, legfeljebb ha három-négy hónapja. Nem is érintkezhetél sok emberrel.

— Meghallani az ilyesmit már a második napon. A lányhűség pihéjéről is gyorsabban repül a hír.

— Honnan jöttél?

A legény tünődött, unszolni kellett, hogy feleljen.

— Onnan alólrul.

— Messze vidékről?

— Elég messze van, de ha bírja a láb, mindenhová eljut.

— Bácska? Szerémség?

— Vagy még odébb, de ne beszéljünk róla.

— Szökésben vagy, az bánt?

— Milán hangja önérzetes lett.

— Senkinek se tartozom semmivel, mindenért megszolgáltam. Nem szeretem az embereket, ennyi az egész.

— Vannak kívüled mások is, akik nem szeretik, de mindennek megvan az oka. De meg nehéz is tőlük elzárkózva élni.

— Én jól bírom.

— Túlzásba is viszed, vad híredet költik.

— Nem sértődöm meg, hiszen a legvadabbat a legszelídebb álarcban ismertem meg.

— Asszony volt? — csattant fel Deszánka hangja.

A kőtörő megint csak morgott valamit.

— Olyan messzi van a szód, hogy kihül, amíg hozzám ér. Asszony volt?

— Ne faggass, tört ki az indulat az emberből. Félesztendő óta se beszéltem annyit, mint most.

Deszánkát nem ijesztette el a hang, asszony volt, kíváncsisággal tele, talán más valamivel is:

— A feleséged? — folytatta.

Milán könyökére támasztotta az állát, komorságba süppedt, elnézett a farlok felé, ahol gyöngyözni kezdett a harmat, de nem felelt.

— Szép volt? — hangzott az újabb kérdés, de erre se jött válasz.

Álomlátás derengett a férfi fekete fürtjei alatt, a felhők fenyegetve kergetőztek, figuráikból azt lehetett kifinomálni, ami közelebb áll az ember lelkéhez, hol szürkéségbe olvadó báránycát, hol fekete farkast, amint megnyúlt testtel rohan utána, aztán kialakul egy ködszerű karcús alak, szinte szárnyal, ölelésre tárja a két karját s hamar elenyé-

szik, beleolvad abba a tömegbe, amelyik nem méltányolja az egyéniséget, csak gomolyog, fenyegetőzik, mindent elszűrkit, főleg rohan a végzele felé.

Milán ezeket a felhőket bámulta, de nem mondta meg, hogy mit olvas ki belőlük. Nyugtalan volt, néha megrázkódott, míg az asszony a szavakat kérte.

— Minden ember azt hiszi, hogy az ő szerencsétlensége az egyedülálló, annak nincs mása. Hogy is érthetné meg azt idegen? De majd elmondom én, aki tudok a lelkekben olvasni, mondom, mintha könyvben állana. Szelid volt és gyerek, háromig se tudott számolni, aztán mégis megcsalt egy kikent mafla úrfélével.

Milán úgy ugrott fel, mintha tűzhöz ért volna.

— Honnan tudod?

— Nem mondta azt nekem senki, elképzelttem, megéreztem.

— Honnan veszed az úrfélét?

— Látom én, hogy azokra nézel a legsetétebben. Lángol a szemed, mikor olyan jár erre. Tisztában voltam én, fiam, veled az első percben, — most már azzal is, hogy miért nem jársz a kocsmába. Igaz-e, hogy azért?

— Egyáltalában nem járok kocsmába, — dörmögte Milán.

Megint nagy hallgatás következett, az asszony kezdte most is a megtörését.

— Még most is szereted? Fáj?

Szinte áhítatosan szelidült az ember hangja.

— Mikor megbüntettem, már meg is bocsátottam neki.

— Megbüntetted? — meredt rá Deszánka szeme.

— Az természetes. A hibát, a bűnt büntetni kell.

— És... és, reszketett az asszony hangja, most ezért bújdosol?

— Nincs mi elől, kitéltöttem a rám mért időt becsülettel. Nem is volt olyan sok a két év.

Deszánka dideregni kezdett, közelebb húzódott a legényhez.

— Hogy? Hogyan?

Milán, mint aki túl van sok mindenen, ami eddig a mellét duzzasztotta, megkönnyebülten úszott a vallomás medrében.

— A tulajdon hajával, amely a derekáig omlott, ha kibontotta és olyan fekete volt, mint a pásztorkürt belseje.

Kézével odanyúlt Deszánka fejéhez.

— Ilyen, akárcsak a tiéd és tapintásra csupa selyem. Mert van akié szintén fekete, de akárcsak dróthoz nyúlna az ember... épp ilyen finom, puha, villamos szikrát hányó, mint ez...

Mintha öntudatlanul tenné, felszabadultan, babrált az asszony hajával, amíg megazult pár hajtű s ráomlott az egész zuhatag. Abba aztán beletemette a fejét, fuddokló nyögdecseléssel, síró-igyekezettel, de jaj, útközben eltörik a sírás tengelye. Csak a karjával fogja körül az asszonyt s a férfi legrégebb fájdalmas kiáltása tör ki, mikor elébe siet egy kulató, forró női száj és elnémit mindent.

A felhők pedig tovább viaskodnak, nagy bálát rendeznek ma a firmamentumon, ime, odafenn is így olvasztja magába az erősebb a gyengébbet. Ambár ki tudja megmondani, hogy két emberi összedobbanás közül melyik az erős és melyik a gyenge?

Ahhoz is ki ért: mennyi idő telik el így? Meg lehet azt mérni?

Az asszonyban megrezzzen valami, kibontakozik az ölelő karokból, de képtelen rá, olyan erősek azok a karok. Nem is igyekeznek hát, maradjon minden így, ahogy most van, vesszen a percek kergető muszája. Csak cirógatja azt a csapzott, hullámos haját, beszélni nem tud, minden gondolata, akarata, ereje most az ujjába szorult.

Néhány esőcsepp téríti magához.

— De most mennünk kell.

— Nehezen engedlek el.

— Azért mondtam, hogy, mennünk kell, bűgja az asszony. Te is jössz velem.

— Hová?

— Hozzám.

— Nem lesz ez jó, Deszánka, mit mondanak a háziak?

— Semmi közülük hozzá, meg se látnak. Ahol legsűrűbb a sárgarózsák bokra, ott könnyen kijár a kerítés egyik deszkája. Te arrul jössz be, amikor figyelmeztetek.

A legénynek mintha lazulni kezdett volna a karja.

— Na, mi bajod? — riadt fel az asszony.

— Semmi... semmi...

— Nem térsz ki olyan könnyen, tudni akarom, mi van veled. Mert bánt valami. Hát ki veled?

— Az a palánk... miért nincs leszögezve? Olyan átjáró az?

Deszánka megragadta a legény két vállát, mintha meg akarná rázni.

— Érzem szavadban a fullánkot, te gyanúsítasz engem. Persze, magányos özvegyasszony, útszéli csárda, mézre szálló városi legyek, miért ne repülne be hozzá egy-egy dongó is? Rászorultam, hogy elprédáljam magam? Nem vittek volna, ha akarom, rendes úton oltár elé? Mit tudom én, miért mozog az a deszka! Nem igazították meg felületességéből, ennyi az egész.

— De számon tartod és tudod, hogy mozog, — duruzsolt maga elé Milán.

— Eh, bolond vagy, — fakadt ki Deszánka s előre lépett, mintha el akarna menni.

Azonban hamar megállt s szembe kapta a legényt. A hangja se volt már ingerült, igyekezett selyembe fenni.

— Miért kintod magad rögeszmékkal? Mit csináljak, esküdöznek? A becsületes szó sokszor tisztább száz szemforgató eskünél, Milán!

Csak tompa nyögés volt rá a válasz, mintha kút fenekéről érkeznek.

— Persze, férfi vagy te is, hamar jóllaktok, ilyenkor ronggyá válik az az asszony, elfogyott a becsülete előttetek is, nem csak önmaga előtt. Na, térj észhez, az eső kezd kellemetlenkedni. Ott várlak, ahol mondtam. Nagyon várlak.

Szökellve tűnt el az úton, otthon aludni küldte a háza népét, majd esőköpenybe bújva kiment a kertbe.

A virágok felüdülve itták az esőcseppeket, Deszánka megbújt a rózsafák árnyékában és dobogó szívvel várt. Az égen vándormadarak húztak át, víjjogva közölték egymással mondanivalóikat, a kert bokrai közt is felsírt egy madár, alighanem rosszat álmódott, a mindenséget

az a titokzatos zümmögés borította el, amelyet lehetetlen kielemezni, mert csak a maga összességében teljes.

Az idő szaladt, Deszánka meglazította a palánkot, fejét is kidugta, szeme belemeredt a sötétségbe, de nem mutatkozott senki. Nem is tudta, hány óra van s hogyan került csuromvizesen az ágyába, meddig didergett fogvacogtató lábában?

Másnapra kiderült az ég, ment az élet tovább, csak épp Milán hiányzott a munkahelyéről, az útmester se tudott róla. Azért várt néhány napot, csak akkor ültetett más embert a helyére.

— Bolyongó szegény baráberék ezek, soha nyugalmat nem találnak, otthonuk nincs, úgy kergeti őket titokzatos korbácsa az életnek. Nagyon sajnálni valók.

Deszánka is csak egy hét múlva kapott levelet. Nagyon messziről jött, meglepő jó volt az írása, de egészen rövid.

— A hitemet, a bizalmamat nagyon régen és mindörökre megölték. Nem merek még egyszer csalódní, akármennyire magamba szívtam is hónapok alatt a képedet. Azért bújosom tovább, mert nagyon szeretlek. Ne gondold hát, hogy a palánk... nem, nem. Ha még egyáltalában tudnék valamiben hinni, azt úgy hinném el, ahogy te mondtad. Aldjon meg az Isten.

Az asszony kezében ronggyá gyűrődött a levél, hátravetette a fejét s elkezdett kacagni. Vijjogva, sikoltozva, a haját tépve, amíg megtorpant torkában a hang s keserves zokogásba torzult.

— Jaj, a bolond, szegény szerencsétlen bolondom!

Sz. Szigethy Vilmos

Hazaérkezés

*Hab, hab fürge hab
benne zúgysz a csöndbe,
öleden — a Balatonon
mintha tündér jönne...*

*Nád, nád lenge nád
mintha leány volnál
— aki kedves, engedelmes
s vállamra hajolnál...*

*Kék hegy, messzi domb
fölkeres a vágyam.
Hold két most és ragyogtatja
álombeli házam...*

*Árny, árny mennyi árny,
megtakul a tájék.
Álom, emlék, eggyé olvad
mintha Véle járnék...*

*S nő, nő szárnya nő
a születő ájnek.
Száll, száll hazaszáll madár, méh,
bogarak is... Félnek!*